

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งเรียกว่า การศึกษาคลอดชีวิต โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษาจะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้ มาแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากคำกล่าวข้างต้นประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในด้านการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นฐานความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงาน สร้างรายได้ นำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษา และเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงกำหนดเป็นนโยบายหลักแจ้งสถานศึกษาต่าง ๆ มุ่งเน้นการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเน้นให้สถานศึกษาจะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ

การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้มีการระบุถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนกำหนดเป็นแนวทางและมาตรการดำเนินงานให้ภาครัฐร่วมส่งเสริมการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชน ให้มีส่วนร่วมกำหนดแนวคิดและทิศทางการจัดการศึกษา การจัดการสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี ได้แก่ ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน จึงนับได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง

ในการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นการศึกษาที่เกื้อกูลต่อชีวิตจริง สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้ และในท้องถิ่นแต่ละแห่งจะมีทรัพยากรมากมาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายสาขาที่จะสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และกำหนดความมุ่งหมายหลักการในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 7 ว่านอกจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้ว ยังมุ่งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย ส่วนในมาตรา 27 วรรค 2 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตร จากหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ”

จากปัญหาในข้างต้นรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะเป็นองค์ความรู้ หรือความสามารถของชาวบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้านที่ได้มีกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์มาเป็นเวลานาน สืบทอด สืบสานมรดกทางวัฒนธรรม มีศักยภาพในการแก้ปัญหาที่จะสานความรู้ใหม่เลือกเฟ้น และปรับใช้ภูมิปัญญาอื่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทราตระหนักในความสำคัญของปัญหา เพราะปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะที่ใดที่หนึ่งของประเทศไทย แม้แต่จังหวัดฉะเชิงเทราก็ยังได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน ดังนั้นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทราพยายามหาแนวทางแก้ไข โดยสำรวจสภาพปัญหาความต้องการของประชาชนในเขต

จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนในจังหวัดฉะเชิงเทราจำนวนมากมีอาชีพเพาะเลี้ยงปลากัด ซึ่งในปัจจุบันอาชีพการเพาะเลี้ยงปลากัดไม่เป็นเพียงแต่อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ของครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นอาชีพหลักที่สามารถนำรายได้จำนวนมากมาเลี้ยงครอบครัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัญหาที่ผู้เลี้ยงปลากัดพบส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ทำให้อัตราการเลี้ยงรอดจำนวนน้อย ขาดการรวมกลุ่มจึงทำให้เกิดปัญหาด้านการตลาด ส่วนราชการจึงควรส่งเสริมและให้การสนับสนุนเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชน ดังนั้นในการให้ความรู้เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพให้กับประชาชน ซึ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมฝึกอบรมส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการจัดการฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการเรียนรู้ ประสบการณ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งการจัดสื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ โดยเป็นตัวกลางในการนำความรู้ ความเข้าใจไปสู่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สื่อการสอนช่วยจัดประสบการณ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปแล้ว เพราะสื่อคือตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับได้ถูกต้องและรวดเร็วที่สุด (นิพนธ์ สุขปริศิ, 2520, หน้า 23) จากการวิจัยด้านประสิทธิภาพของสื่อการสอนหรือสื่อการอบรม ปรากฏว่าการใช้สื่อการอบรมเพียงอย่างเดียวไม่เกิดประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ได้ แต่การใช้สื่อประสมจะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจและเสริมการเรียนรู้ยิ่งขึ้น (ชมนาด พงศ์พนรัตน์, 2526, หน้า 98-99) ชุดฝึกอบรมเป็นสื่อการฝึกอบรมแบบประสมประเภทหนึ่งที่กำหนดขั้นตอนและกิจกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งระบุเอกสาร วัสดุอุปกรณ์และแบบทดสอบที่ใช้ในการฝึกอบรมแต่ละวิชา โดยมีขั้นตอนในการสร้างอย่างเป็นระบบ ซึ่งวิทยากรสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือในการสอน และผู้เข้าอบรมสามารถใช้เอกสารสำหรับผู้เข้าอบรมติดตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการฝึกอบรมได้ (ชมนาด พงศ์พนรัตน์, 2526, หน้า 1) จะเห็นได้ว่าชุดฝึกอบรมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ และประกอบกับการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับการเรียนด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการเพาะเลี้ยงปลากัด ให้มีคุณภาพ มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกอบรมวิชาชีพอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด สำหรับผู้ร่วมโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ชุดการฝึกอบรม เรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด สำหรับผู้ร่วมโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตชุดฝึกอบรมในวิชาชีพอื่น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหาในการวิจัยเป็นเรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด ตามหลักสูตรท้องถิ่น ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เข้ารับการฝึกอบรม เรื่องการเพาะเลี้ยงปลากัดตามโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชุดฝึกอบรม หมายถึง การนำเสนอเนื้อหา เรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด ที่มีการจัดลำดับการเรียนรู้ให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษาด้วยตนเองตามความสามารถ โดยแบ่งเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตอน ๆ ต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งชุดฝึกอบรมประกอบด้วย
 - 1.1 คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม
 - 1.2 แผ่นซีดีรอม (CD-ROM) จำนวน 3 แผ่น
 - 1.3 บทเรียน จำนวน 5 ตอน
 - 1.4 แบบทดสอบระหว่างเรียน จำนวน 5 ชุด
 - 1.5 ใบงาน จำนวน 6 ใบ
 - 1.6 แบบประเมินการปฏิบัติงานตามสภาพจริงระหว่างเรียน จำนวน 6 แผ่น
 - 1.7 แบบประเมินการปฏิบัติงานตามสภาพจริงหลังเรียน จำนวน 1 แผ่น
2. การเพาะเลี้ยงปลากัด หมายถึง การเพาะเลี้ยงปลากัดตามหลักสูตรท้องถิ่น ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา
3. ผู้ร่วมโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่สนใจในการเพาะเลี้ยงปลากัด และสมัครเข้าร่วมโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม หมายถึง คุณภาพของชุดฝึกอบรมเรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด ตามโครงการการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

5. เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 หมายถึง ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม เรื่อง การเพาะเลี้ยงปลากัด ซึ่งวัดได้จากกระบวนการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบและการประเมินการปฏิบัติงานตามสภาพจริงระหว่างเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของการประเมินการปฏิบัติงานตามสภาพจริงหลังเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม